

Justitiedepartementet

103 33 Stockholm

Yttrande över Rapport från Bergwallkommissionen (SOU 2015:52)

Rapporten innehåller en omfattande genomgång av de rättsprocesser som ledde fram till att Sture Bergwall dömdes för sammanlagt åtta mord och sedermera beviljades resning i samtliga fall. Resningsbesluten ledde, även det i samtliga fall, till att åtalen ogillades eller lades ned.

Knappast någon rättsprocess i vårt land har under senare år gett upphov till en så omfattande offentlig debatt. Debatten förekom redan under tiden för de ursprungliga förundersökningarna och fällande domarna men tilltog i intensitet i tiden under och efter rättegångarna i resningsfrågan.

Det är därför av stor vikt att kommissionen gjort en utomordentligt grundlig genomgång av processerna. Resultatet av genomgången kan inte beskrivas som annat än en i återhållsamma ordalag svidande vidräkning med bl.a. polisens, åklagares och domstolars handläggning.

Även om kommissionen inte lämnar några lagförslag avslutas rapporten med vissa överväganden om behovet av reformer. Högsta förvaltningsdomstolen begränsar sitt yttrande i den delen till ett par frågor som rör domstolsväsendet.

Det är främst kommissionens synpunkter rörande domstols förordnande av sakkunnig som mera direkt berör även de allmänna förvaltningsdomstolarna. Förutom den generella möjlighet att anlita sakkunnig som regleras i 24 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) gäller enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård att förvaltningsrätt i mål av det slaget ska, om det inte är uppenbart obehövt, höra lämplig sakkunnig vid muntlig förhandling. Samma reglering gäller vid rättspsykiatrisk vård enligt lagen (1999:1120) om rättspsykiatrisk vård. Det finns således anledning för domare i förvaltningsdomstol att uppmärksamma rapporten i detta avseende.

När det gäller prövningen av åtalen mot Sture Bergwall har kommissionen flera kritiska synpunkter på tingsrätternas processledning och bevisprövning. I sin sammanfattande analys finner kommissionen bl.a. att samtliga tingsrätter i viss mån kom att frånga processrättsliga regler och principer och att det innebar dels att de fick ett sämre underlag för sin bedömning, dels avsåg sig det kontrollsystem som finns inbyggt i processordningen till skydd för den enskilde (s. 599).

Kommissionen konstaterar vidare att ingen av tingsrätterna valde att ”utnyttja möjligheten att självmant inhämta bevisning eller förelägga åklagaren att komplettera utredningen. Sådana åtgärder hade dock i vissa avseenden kunnat vara befogade och exempelvis inneburit att de påstådda medgärningsmännen hördes eller att vallnings- och rekonstruktionsfilmerna visades i ett mer oredigerat skick (s. 605).

Rättegångarna rörande åtalen mot Sture Bergwall genomfördes under mycket speciella förutsättningar. Förundersökningarna bedrevs inte tillräckligt brett och förutsättningslöst och åklagaren och utredarna frångick i flera avseenden den lagstadgade objektivitetsprincipen (s. 593). Ingen av utredningarna presenterades för domstolen på ett sätt som fullt ut motsvarar de objektivitetskrav som ställs på en åklagare även vid en huvudförhandling (s. 595). Dessutom eftersträvade Sture Bergwall att bli dömd för brotten.

Det är givet att, särskilt med hänsyn till det sistnämnda, den kontradiktoriska princip som bör präglade en brottmålsrättegång inte kunde fungera som avsett. Rättegångarna mot Sture Bergwall var som nämnts mycket speciella men det kan även i andra mindre särpräglade fall undantagsvis förekomma brister i det kontradiktoriska förfarandet till följd av att försvaret inte fungerar som det borde och åklagaren brister i sin objektivitetsplikt.

Det finns därför skäl att överväga vilka möjligheter till korrektiv som bör ligga i domstolens hand när den kan konstatera brister av nu aktuellt slag.

På Högsta förvaltningsdomstolens vägnar

Mats Melin